MASTER
NEGATIVE
NO. 91-80275-13

MICROFILMED 1991

COLUMBIA UNIVERSITY LIBRARIES/NEW YORK

as part of the
"Foundations of Western Civilization Preservation Project"

Funded by the
NATIONAL ENDOWMENT FOR THE HUMANITIES

Reproductions may not be made without permission from
Columbia University Library

COPYRIGHT STATEMENT

The copyright law of the United States -- Title 17, United States Code -- concerns the making of photocopies or other reproductions of copyrighted material...

Columbia University Library reserves the right to refuse to accept a copy order if, in its judgement, fulfillment of the order would involve violation of the copyright law.

AUTHOR:

THALHEIM, THEODOR

TITLE:

QUAESTIONES DEMOSTHENICAE

PLACE:

SCHNEIDEMUHL

DATE:

1889

Master Negative #

91-80275-13

COLUMBIA UNIVERSITY LIBRARIES
PRESERVATION DEPARTMENT

BIBLIOGRAPHIC MICROFORM TARGET

Original Material as Filmed - Existing Bibliographic Record

88DD
Z8
v.14

Thalheim, Theodor, 1847- 1921.
... Quaestiones Demosthenicae.... vom Direktor Thalheim. Schneidemühl, Eichstädt, 1889.
13 p. $25\frac{1}{2}$ cm.

At head of title: K.Gymnasium zu Schneidemühl ... XX.jahresbericht.

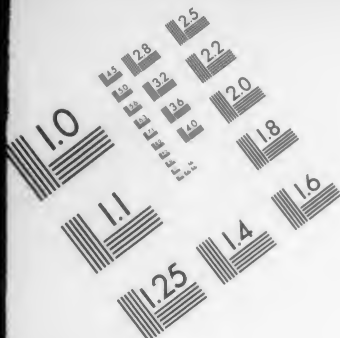
46355

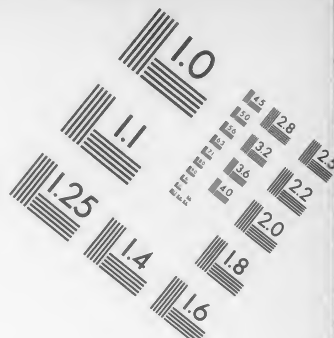
Restrictions on Use:

TECHNICAL MICROFORM DATA

FILM SIZE: 35mm REDUCTION RATIO: 14
IMAGE PLACEMENT: IA (IIA) IB IIB
DATE FILMED: 9-26-91 INITIALS M.B.
FILMED BY: RESEARCH PUBLICATIONS, INC WOODBRIDGE, CT

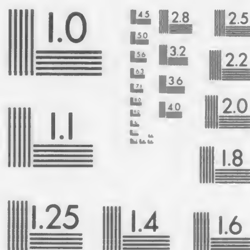
AIIM

Association for Information and Image Management

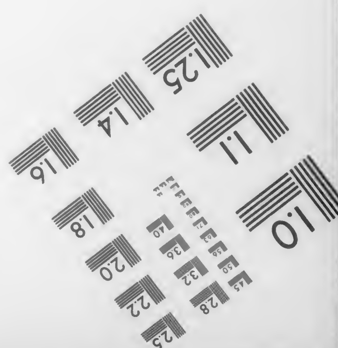
1100 Wayne Avenue, Suite 1100
Silver Spring, Maryland 20910

301/587-8202

MANUFACTURED TO AIIM STANDARDS
BY APPLIED IMAGE, INC.

No 3

88 DD
Z 8

Königliches

Gymnasium zu Schneidemühl.

Ostern 1889.

XX.

Jahresbericht.

1889. Progr. No. 154.

Schneidemühl.
1889.
Druck von Gustav Eichstädt.

Oct 21, 1921 EM.

Videmus his temporibus operam vel maximam in orationibus eis collocari, quae de causis privatis sunt inter Demosthenicas. In quibus id plerumque quaeritur, num ab ipso oratore praestantissimo profectae sint, et si quae Demosthene indignae visae sunt, investigatur, quae inter se tantam praebeant similitudinem, ut ab eodem scriptore confectae putandae sint. Res vero ipsae et causae si non neglegiuntur, at leviter attinguntur, quamquam non solum per se digniores videntur, quae perquirantur, sed ne artem quidem oratoris iudicare recte poterit is, qui causam non accurate perspexerit.[1] Cui rei etsi A. Schaefer, quo nemo melius vir doctus de oratore summo meritus est, laborem fructuosissimum impendit, tamen his triginta annis reipublicae Atheniensium notitia aliquantum provecta videtur, ut eam operis egregii partem, cum cetera novis curis emendata et perpolita sint, iure doleas neglectam iacere. Equidem et alibi[2]) si quid fructus ad eam rem conferre possem conatus sum et nunc, ne libellus gymnasii nostri anniversarius sine aliquo litterarum specimine in publicum prodiret, animum induxi proponere, quae de quibusdam orationibus invenisse mihi videbar.

I.

In oratione pro Callistrato in Olympiodorum scripta (XLVIII) haec fere narrantur: Postquam Conon Halaeensis sine liberis decessit, Callistratus quidam una cum Olympiodoro uxoris fratre primum propinqui sui funeri omnia iusta solvunt, deinde priusquam heredes alii intercederent, in bona eius invadunt atque inter se partiuntur pactione facta, qua vel in posterum communi se usuros consilio pollicentur. Et quamquam paullo post rixae de pecuniis quibusdam oriuntur, tamen cum et alii et Callippus, Callistrati frater germanus, eandem hereditatem petivissent, consilio defensionis communicato diem a Pythodoto archonte (343 a. Chr.) dictam differre conantur ea ratione nisi, quod Olympiodorus expeditionis in Acarnaniam factae particeps cum exercitu domo abesset. Sed iudices petentibus desunt, adversarii archontis auctoritate firmati hereditatem adeunt, bonorum pars altera a Callistrato traditur, in alteram, quae Olympiodoro obvenerat, suo iure invadunt. Olympiodorus vero e

1) Hoc vitio laborant quaestiones ceteroquin diligentissimae Uhlei de orationum Demostheni falso addictarum scriptoribus. Hagen. 1883 Lips. 1886.

2) Hermae Berolinensis vol. XXIII, p. 202 squ. p. 333 squ. commentationes in honorem M. Hertz. p. 58 squ.

bello reversus, cum iniuriam illatam ferre nollet, rursus cum Callistrato societate inita eos qui bona possederant in ius vocat, iudicio vincit, tota Cononis hereditate potitur. Tum Callistratus ex pactione initio facta dimidiam bonorum partem ab Olympiodoro postulat, quod ius oratione ea, quae nunc legitur inter Demosthenicas, persequitur.

Iam cum et causam pessimam et Callistratum hominem nequam esse inter omnes constet, quem fateri non pudeat se Olympiodori in iudicio mendacia consulto adiuvisse (§ 44), is qui discernere volet, quid orator vere dicat, quid mentiatur, eam commode rationem ingredictur, ut quaerat, quae res testibus adhibitis ab oratore stabiliantur. Nam etiamsi Athenis non raro testes falsi inducebantur, tamen orator in iis, quae testimonio firmata sunt, minus a vero recessisse putandus erit. Sunt autem haec: Primum Androclides, in cuius fide pactio deposita erat, Olympiodorum cum Callistrato pactum esse testatur (§ 11). Deinde testis editur, qui Olympiodorum Cononis bona cum Callistrato partitum esse dicat (§ 33). Tum inducitur, qui adversarios auctoritate publica fretos bonis Cononis potitos esse confirmet (§ 34). Denique Androclides idem ab Olympiodoro usque ad diem illum pactionem neque sublatam neque detrectatam esse profitetur (§ 47). Testimonia reliqua mitto, quippe quae non tam ad rem ipsam quam ad litigantium iurgia et rixas pertineant.

Quae testimonia, quis est quin perpauca esse videat? quis non animadvertit omnia quae de actionibus et petitionibus enarrentur testibus carere? cui non movetur suspicio testimonia abesse, quia dari non potuerint, hominem nequissimum pleraque illa esse ementitum? Id vero certum videtur post Cononis mortem Callistratum cum Olympiodoro pactionem de bonis partiendis inisse[1]) eo consilio, ut ipsi ex iis quam maximum fructum caperent, priusquam heredes alii ingrederentur. Ea enim pactione orator vel maxime nititur, eam et ante diem iudicii describi voluerat, et tunc apud iudices legi[2]) iubet invito adversario (§ 48 squ.) Quamobrem orator ne ea quidem quae pacta esse dicit finxisse existimandus est: ut bona aeque et iuste partirentur, ut coniunctim quaererent, si quid lateret, ut in posterum si quid opus esset consilio communi uterentur (§ 9).

Sed quo tandem iure Callistratus et Olympiodorus in Cononis bona invaserunt? Nullo, quantum equidem perspicio, quamquam uterque se illius cognatum dicit. Cum enim Athenis sine magistratus auctoritate hereditatem adire nisi filio non liceret, contra ius et fas in illa bona irrupisse putandi sunt.[3]) Atque orator, quo cognationis gradu vel ipse vel Olympiodorus Cononem attigerit, exponere omittit, id quod, etsi tum non de hereditate sed de pactione lis erat, tamen apud iudices heliastas aliquantum valere poterat. Nam quod se genere proximum fuisse iactat (§ 6), id nihili esse faciendum iam Libanius (p. 1165) vidit.

Neque ita multo post cum alii (§ 20[4]) tum Callippus, Callistrati frater, in patriam

1) cf. Dareste, les plaidoyers civils de Demosthène II, 2.

2) Quod orator § 51 dicit: *καὶ συγχωρῶ, ὦ ἄ. δ. ἐν τῷ τούτου λόγῳ ἢ ἐν τῷ προτέρῳ ἢ ἐν τῷ ὑστέρῳ ἀνοιχθῆναι* ita intellego, ut e re adversarii fuisse putem pactionem inter eius orationem legi, quod ei lectam statim interpretari et ad causam adhibere licebat. Quod superest, Rueger, prolegomena in Demosthenis quae fertur orationem adversus Olympiodorum Lipsiae 1885 p. 27 Uhleum (l. l. p. 18 squ.) qui tres pactiones inter litigantes esse factas sumpserat, vere redarguit.

3) cf. Hermann, antiqu. graecae II³, 1, p. 73 adn.

4) Eum locum Rüger (p. 16 squ.) neglexisse videtur, cum duas tantum litigantium partes extitisse vellet.

reversus apud magistratum hereditatem petiverunt, quare ipsi quoque Callistratus et Olympiodorus petitiones ad archontem deferre coguntur. Orator Olympiodorum ex asse, ipsum, quod ne frater quidem plus dimidio petivisset, ex semisse heredes extitisse fatetur et id quoque communi factum esse consilio dicit; quod vero adversarios sibi necopinantibus et imparatis supervenisse contendit, in fraude manifesta deprehenditur, quippe qui paullo ante metum dudum sibi obortum professus sit, ne heredes alii suis rebus adversarentur (§ 10). Petitionibus delatis cum nobile illud affinium par diei differendae causam quaereret, quo ipsi diutius bonorum usum fructum haberent, commodissime accidit, ut Athenienses expeditionem in Acarnaniam pararent, cui Olympiodorus interesse publice iussus est. Itaque cum iudicii dies venisset, Callistratus, quamquam ipse in petitorum numero erat, ne res diiudicaretur, iusiurandum interposuit Olympiodorum reipublicae iussu domo abesse (§ 25). Sed postquam adversarii statim illum non reipublicae causa sed sua sponte, ut litem differret, peregrinari iuraverunt, cum iudices adversariorum sententiam ratam fecissent, extincta Olympiodori petitione Callistratus, ne pactionem factam violaret, facere non potuit quin ipse quoque iure suo cederet. Quo facto magistratus hereditatem adversariis assignare legibus coactus est. Homo videlicet religiosissimus, quidquid bonorum Cononis possidebat, quamquam ipsi adversarii dimidiam hereditatem ad eum deferebant (§ 41), amittere quam fidem Olympiodoro datam laedere maluit. Hoc verum esse quamquam qui crederent inventi sunt, equidem mihi persuadere non possum, sed quoniam harum rerum nihil ab oratore testimoniis probatur, qui verum perspicere volet, quaerat oportet, quid facere Callistrato usui fuerit. Neque enim dubium est quin is, qualem ipse se orator praebuit, omnia ad suam utilitatem rettulerit.

Iam vero eiusmodi pactio, qualem inter homines affines factam legimus, si quid video, non facta est nisi in id temporis spatium, quoad res in iudicium veniret. Nam homines duos de possessione ambigua pacisci communique defendendi consilio uti audio: nego quemquam Graecum ita spopondisse, ut si iudicum sententiis ad se hereditas delata esset, bona cum altero se partiturum promitteret. Quid? ea lex num inest in ea pactione, quam orator factam dicit? Verba haec sunt (§ 9): *καὶ πράξειν μετ' ἀλλήλων βουλευόμενοι ὅτι ἂν ἀεὶ δέῃ.* Sed ista consilii communicatio eo mehercle die tolletur, quo alter cum altero in iudicii certamen descenderit. Quae cum ita sint, quis credat illam societatem diutius mansisse? At mansisse orator non solum dicit, sed reapse probat, utpote qui ipse pro Olympiodoro absente fidem interposuerit. Scilicet Callistratus, qui ipse hereditatem dimidiam petiverat, pro adversario iuravit! Qui cum dicit (§ 25) *ὑπωμοσάμεθα ἡμεῖς,* fatetur non se solum iurasse, quoniam per totam orationem singulari ipse se numero perhibet. Iam cum alii pro Olympiodoro intercessissent, quid opus erat Callistrato? Quamobrem illis oratoris verbis diffidendum puto; quamquam enim eius quoque interfuisse concedo, iudicii diem differri, quo diutius ipse quae possidebat retineret, tamen pluris certe faciebat petitionem Olympiodori, adversarii ut eventu cognitum est gravissimi, reici. Itaque Olympiodorus non iniuria illi crimini dare videtur, quod sibi continuo et verbis et factis adversatus sit. (§ 38). Quod id crimen ita purgare orator conatur, ut eum profecto non adversatum dicat, qui ne fidem laederet sua sponte hereditatis petitione cessisset, supra indicavi eam rationem fide carere. Primum enim nego Callistratum contra pactionem, qualem ipse (§ 9) exponit,

fuisse facturum, si in petitione perseverasset. Nam si inter eos convenerat ut uterque separatim lege ageret, quomodo pactum violat is, qui ius suum persequitur. Nimirum homini religiosissimo qualem se haberi vult, si vicisset, partem Olympiodoro dimidiam ultro tradere licebat! Propterea vero de iure suo cedere, quod illius petitio reiecta erat, mihi dementis, non religiosi videtur esse. Quid? si Olympiodorus praesens in iudicio certasset, quae poterat iis esse consiliorum communio, cum aut Callistrato et Callippo aut Olympiodoro aut tertiae cuidam parti bona adiudicanda essent? Sed Callistratus, qualem ex tota causa cognoscimus, non fuit ita pactionis religione obstrictus, ut fidei datae verecundia territus commodum suum praetermitteret. Neque testes, quos (§ 39) et aliarum et eius rei pollicetur, edidit. Quae cum ita sint, a vero non aberrare mihi videor, cum oratorem ea quoque de re turpissime mentitum dico. Equidem Callistratum, postquam petitionem defendit, in iudicio cecidisse existimo.

At nihil in oratione de iudicum sententia invenitur (§ 26: διαγραφείσης δὲ ταύτης ἐξ ἀνάγκης κἀμοὶ ἦν ἐκλιπεῖν τὴν τοῦ ἡμικληρίου ἀμφισβήτησιν. γενομένων δὲ τούτων ἐπεδίκασεν ὁ ἄρχων τοῖς ἀντιδίκοις τοῖς ἡμετέροις τὸν κλῆρον τὸν Κόνωνος. ταῦτα γὰρ οἱ νόμοι αὐτὸν ἠνάγκαζον ποιεῖν). Magistratus nullo iudicio facto hereditatem adversariis attribuisse narratur. At iterum orator mentitur, siquidem vere supra mendacii coargui! Nam iudicio certe opus fuit, quoniam complures alii bona petivisse dicuntur § 20: καὶ ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ ἕτεροί τινες ἔλαχον τοῦ κλήρου τοῦ Κόνωνος, καὶ ὁ Κάλλιππος ἐπεδήμησεν ἐκ τῆς ἀποδημίας, ὁ ἐμὸς ἀδελφὸς ὁμοπάτριος. καὶ οὗτος ἔλαχεν εὐθὺς τοῦ ἡμικληρίου. § 23: διὰ τὸ ἐξαίφνης ἐπιπεπτωκέναι ἡμῖν πολλοὺς τοὺς ἀμφισβητοῦντας. An Callippum fratrem ipsum quoque ex pacto petitione destitisse putemus? Vides hominem mendacem suis ipsum plagis teneri! Neque in occulto est, cur mentitus sit. Nam si ipse confessus esset eadem lite hereditaria se victum esse, qua postea Olympiodorus vicisset, quomodo iudicibus persuadere potuit Olympiodoro bona secum esse partienda? Ac si quis fieri non facile potuisse existimet ut quisquam de rebus tam apertis iudices decipere conaretur, is videat quaeso orationem in Zenothemin scriptam (or. XXXII). In qua, cum in Hermae vol. XXIII, p. 202 squ. disputarem, fraudes vel iniquiores invenisse mihi videbar.

Non iniuria mireris Olympiodori excusationem, si quidem miles in Acarnaniam profectus erat, a iudicibus improbatam esse. Et fuit qui suspicaretur eum „expeditioni illi omnino non interfuisse, sed Athenis morantem consulto cessasse et expeditionem illam dumtaxat praetendisse.“[1]) Sed nescio num quis Athenis per aliquot menses latere seque ad bellum exisse simulare potuerit. Olympiodorum quidem, cuius interesset ex Cononis bonis quae invaserat fructum quam maximum capere, non negaverim ut dies iudicii differretur operam dedisse. Sed quod postea accidit, ut reiecta intercessione Cononis bona a iudicibus heredibus aliis attribuerentur, id sine dubio Olympiodoro, quia detrimento gravissimo erat, si fieri ullo modo poterat, cavendum fuit. Atqui quoniam reversus iudicio vicit, sequitur nisi fallor eum si non optimo at certe aliquo iure Cononis hereditatem petivisse. Quid? qui bona ilico ad se perventura speraret, eum tu putas fraude turpissima usurum fuisse ut dubio eventu de intercessione periclitaretur? Deinde si usus esset, adver-

1) Rüger p. 16.

sarium, qualem Callistratum cognovimus, tu credis praetermissurum fuisse irridendi et calumniandi occasionem? Quare mihi persuasum est Olympiodorum Acarnaniae bello interfuisse et adversariorum praesentium machinationibus factum esse, ut absentis intercessio repelleretur.

Qui postquam domum revertit, cum iniuriam illatam moleste ferret, iterum cum Callistrato consilio communicato heredes, quibus Cononis bona obvenerant, in ius vocat (§ 28 squ.) Convenit inter eos, ut non una sed seorsum certarent. Atque ipse hereditatem totam, Callistratus ut antea partem dimidiam petit, „quod Callippus frater non amplius dimidio poscebat sive poposcerat“ (ἐπειδὴ καὶ Κάλλιππος ὁ ἀδελφὸς ὁ ἐμὸς τοῦ ἡμικληρίου μόνον ἠμφισβήτει). Quid hoc sibi vult? Utrum Callippum fratrem ipsum quoque denuo certasse dicit an propterea se tunc partem dimidiam petivisse, quod ante frater dimidium sibi vindicaverat? Sed quia de repetita fratris actione nihil legimus, rectius certe ea ratione usus esset, quod ipse ne priore quidem certamine plus dimidio postulavisset. Deinde quaeritur, utrum Callistratus et Olympiodorus eodem tempore an deinceps alter post alterum hereditatem petiverint. Sic enim qui primum leget eius verba intelleget haecce: (§ 29) καὶ ἐδόκει ἡμῖν βουλευομένοις . . . ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ἀσφαλέσταιον εἶναι μὴ ἐν τῷ αὐτῷ ἡμᾶς ἀμφοτέρους τὸν κίνδυνον ποιεῖσθαι πρὸς τοὺς ἀμφισβητοῦντας ἀλλὰ χωρὶς ἑκάτερον. Quae vero § 31 inveniuntur: καὶ τὰς ἀμφισβητήσεις ἀντεγραψάμεθα, ὃν τρόπον τούτῳ ἐδόκει Ὀλυμπιοδώρῳ. καὶ μετὰ ταῦθ᾽ ὁ ἄρχων ἀνέκρινε πᾶσιν ἡμῖν τοῖς ἀμφισβητοῦσι καὶ ἀνακρίνας εἰσήγαγεν εἰς τὸ δικαστήριον docent eos eodem tempore ad iudicium descendisse. Quod si est, vide quam inane sit, quod orator se in iudicio Olympiodoro nihil esse adversatum praedicat (31: Κἀγώ, ὦ ἄ. δ., σιωπῇ ἐκαθήμην ἐπὶ τοῦ ἑτέρου βήματος et 44 κἀγὼ οὐδ᾽ ὁτιοῦν ἀντέλεγον τούτοις οὐδ᾽ ἤκουσέ μου φωνὴν οὐδεὶς ἀνθρώπων ὅτε οὗτος ἠγωνίζετο οὔτε μικρὰν οὔτε μεγάλην ἀλλὰ προσωμολόγουν ἀληθῆ εἶναι πάνθ᾽ ὅσα οὗτος ἐβούλετο λέγειν. Quid? Tacensne homo impudentissimus petitionem hereditatis defendisse aut iterum Olympiodori gratia actione destitisse putandus est? Immo si ipse bona petivit, dubium non est quin apud iudices verba fecerit, quin Olympiodoro adversatus sit, quin aperte mentiatur, cum dicat: (§ 44) κοινῇ γὰρ ἠγωνιζόμην μετὰ σοῦ, ὥσπερ ἔδοξεν ἐμοὶ καὶ σοί. Sed mehercle et aliis ante[1]) et mihi dubitatio exorta est, utrum revera Callistratus iterum de hereditate certaverit necne. Nescio an quae de lite priore ei cum Olympiodoro convenerant vel non convenerant falso ad actionem alteram rettulerit. Ac si supra recte disputavi Callistratum causa priore cecidisse potius quam cessisse, non iam ei licuisse per leges Atticas putabimus eandem Cononis hereditatem denuo petere[2]). Cuius rei argumentum non leve mihi videtur esse, quod ne earum quidem rerum ullum testimonium editur.

Hoc addo, quod apud interpretem nullum invenio, mendacia de domus locatione et pecuniae mutuatione, quae orator (§ 44 squ.) exprobat, ab Olympiodoro excogitata videri, ut adversarios redargueret, qui totam certe ad illum hereditatem pertinere negaverant, quod ipse post Cononis mortem bona cum Callistrato partitus esset. Hoc enim eum facturum non fuisse, qui ex asse heredem se esse profiteretur. Quam argumentationem ut

1) Dareste l. l. II, 2.
2) Meier-Schoemann-Lipsius de lite att. p. 612, adn. 350.

fuisse facturum, si in petitione perseverasset. Nam si inter eos convenerat ut uterque separatim lege ageret, quomodo pactum violat is, qui ius suum persequitur. Nimirum homini religiosissimo qualem se haberi vult, si vicisset, partem Olympiodoro dimidiam ultro tradere licebat! Propterea vero de iure suo cedere, quod illius petitio reiecta erat, mihi dementis, non religiosi videtur esse. Quid? si Olympiodorus praesens in iudicio certasset, quae poterat iis esse consiliorum communio, cum aut Callistrato et Callippo aut Olympiodoro aut tertiae cuidam parti bona adiudicanda essent? Sed Callistratus, qualem ex tota causa cognoscimus, non fuit ita pactionis religione obstrictus, ut fidei datae verecundia territus commodum suum praetermitteret. Neque testes, quos (§ 39) et aliarum et eius rei pollicetur, edidit. Quae cum ita sint, a vero non aberrare mihi videor, cum oratorem ea quoque de re turpissime mentitum dico. Equidem Callistratum, postquam petitionem defendit, in iudicio cecidisse existimo.

At nihil in oratione de iudicum sententia invenitur (§ 26: *διαγραφείσης δὲ ταύτης ἐξ ἀνάγκης κἀμοὶ ἦν ἐκλιπεῖν τὴν τοῦ ἡμικληρίου ἀμφισβήτησιν. γενομένων δὲ τούτων ἐπεδίκασεν ὁ ἄρχων τοῖς ἀντιδίκοις τοῖς ἡμετέροις τὸν κλῆρον τὸν Κόνωνος. ταῦτα γὰρ οἱ νόμοι αὐτὸν ἠνάγκαζον ποιεῖν*). Magistratus nullo iudicio facto hereditatem adversariis attribuisse narratur. At iterum orator mentitur, siquidem vere supra mendacii coargui! Nam iudicio certe opus fuit, quoniam complures alii bona petivisse dicuntur § 20: *καὶ ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ* **ἕτεροί** *τινες ἔλαχον τοῦ κλήρου τοῦ Κόνωνος, καὶ ὁ Κάλλιππος ἐπεδήμησεν ἐκ τῆς ἀποδημίας, ὁ ἐμὸς ἀδελφὸς ὁμοπάτριος. καὶ οὗτος ἔλαχεν εὐθὺς τοῦ ἡμικληρίου.* § 23: *διὰ τὸ ἐξαίφνης ἐπιπεπτωκέναι ἡμῖν* **πολλοὺς** *τοὺς ἀμφισβητοῦντας.* An Callippum fratrem ipsum quoque ex pacto petitione destitisse putemus? Vides hominem mendacem suis ipsum plagis teneri! Neque in occulto est, cur mentitus sit. Nam si ipse confessus esset eadem lite hereditaria se victum esse, qua postea Olympiodorus vicisset, quomodo iudicibus persuadere potuit Olympiodoro bona secum esse partienda? Ac si quis fieri non facile potuisse existimet ut quisquam de rebus tam apertis iudices decipere conaretur, is videat quaeso orationem in Zenothemin scriptam (or. XXXII). In qua, cum in Hermae vol. XXIII, p. 202 squ. disputarem, fraudes vel iniquiores invenisse mihi videbar.

Non iniuria mireris Olympiodori excusationem, si quidem miles in Acarnaniam profectus erat, a iudicibus improbatam esse. Et fuit qui suspicaretur eum „expeditioni illi omnino non interfuisse, sed Athenis morantem consulto cessasse et expeditionem illam dumtaxat praetendisse.“[1]) Sed nescio num quis Athenis per aliquot menses latere seque ad bellum exisse simulare potuerit. Olympiodorum quidem, cuius interesset ex Cononis bonis quae invaserat fructum quam maximum capere, non negaverim ut dies iudicii differretur operam dedisse. Sed quod postea accidit, ut reiecta intercessione Cononis bona a iudicibus heredibus aliis attribuerentur, id sine dubio Olympiodoro, quia detrimento gravissimo erat, si fieri ullo modo poterat, cavendum fuit. Atqui quoniam reversus iudicio vicit, sequitur nisi fallor eum si non optimo at certe aliquo iure Cononis hereditatem petivisse. Quid? qui bona ilico ad se perventura speraret, eum tu putas fraude turpissima usurum fuisse ut dubio eventu de intercessione periclitaretur? Deinde si usus esset, adver-

1) Rüger p. 16.

sarium, qualem Callistratum cognovimus, tu credis praetermissurum fuisse irridendi et calumniandi occasionem? Quare mihi persuasum est Olympiodorum Acarnaniae bello interfuisse et adversariorum praesentium machinationibus factum esse, ut absentis intercessio repelleretur.

Qui postquam domum revertit, cum iniuriam illatam moleste ferret, iterum cum Callistrato consilio communicato heredes, quibus Cononis bona obvenerant, in ius vocat (§ 28 squ.) Convenit inter eos, ut non una sed seorsum certarent. Atque ipse hereditatem totam, Callistratus ut antea partem dimidiam petit, „quod Callippus frater non amplius dimidio poscebat sive poposcerat“ (*ἐπειδὴ καὶ Κάλλιππος ὁ ἀδελφὸς ὁ ἐμὸς τοῦ ἡμικληρίου μόνον ἠμφισβήτει*). Quid hoc sibi vult? Utrum Callippum fratrem ipsum quoque denuo certasse dicit an propterea se **tunc** partem dimidiam petivisse, quod **ante** frater dimidium sibi vindicaverat? Sed quia de repetita fratris actione nihil legimus, rectius certe ea ratione usus esset, quod ipse ne priore quidem certamine plus dimidio postulavisset. Deinde quaeritur, utrum Callistratus et Olympiodorus eodem tempore an deinceps alter post alterum hereditatem petiverint. Sic enim qui primum leget eius verba intelleget haecce: (§ 29) *καὶ ἐδόκει ἡμῖν βουλευομένοις . . . ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ἀσφαλέστατον εἶναι μὴ ἐν τῷ αὐτῷ ἡμᾶς ἀμφοτέρους τὸν κίνδυνον ποιεῖσθαι πρὸς τοὺς ἀμφισβητοῦντας ἀλλὰ χωρὶς ἑκάτερον.* Quae vero § 31 inveniuntur: *καὶ τὰς ἀμφισβητήσεις ἀντεγραψάμεθα, ὃν τρόπον τούτῳ ἐδόκει Ὀλυμπιοδώρῳ. καὶ μετὰ ταῦθ᾽ ὁ ἄρχων ἀνέκρινε πᾶσιν ἡμῖν τοῖς ἀμφισβητοῦσι καὶ ἀνακρίνας εἰσήγαγεν εἰς τὸ δικαστήριον* docent eos eodem tempore ad iudicium descendisse. Quod si est, vide quam inane sit, quod orator se in iudicio Olympiodoro nihil esse adversatum praedicat (31: *Κἀγώ, ὦ ἄ δ., σιωπῇ ἐκαθήμην ἐπὶ τοῦ ἑτέρου βήματος* et 44 *κἀγὼ οὐδ᾽ ὁτιοῦν ἀντέλεγον τούτοις οὐδ᾽ ἤκουσέ μου φωνὴν οὐδεὶς ἀνθρώπων ὅτε οὗτος ἠγωνίζετο οὔτε μικρὰν οὔτε μεγάλην ἀλλὰ προσωμολόγουν ἀληθῆ εἶναι πάνθ᾽ ὅσα οὗτος ἐβούλετο λέγειν.* Quid? Tacensne homo impudentissimus petitionem hereditatis defendisse aut iterum Olympiodori gratia actione destitisse putandus est? Immo si ipse bona petivit, dubium non est quin apud iudices verba fecerit, quin Olympiodoro adversatus sit, quin aperte mentiatur, cum dicat: (§ 44) *κοινῇ γὰρ ἠγωνιζόμην μετὰ σοῦ, ὥσπερ ἔδοξεν ἐμοὶ καὶ σοί.* Sed mehercle et aliis ante[1]) et mihi dubitatio exorta est, utrum revera Callistratus iterum de hereditate certaverit necne. Nescio an quae de lite priore ei cum Olympiodoro convenerant vel non convenerant falso ad actionem alteram rettulerit. Ac si supra recte disputavi Callistratum causa priore cecidisse potius quam cessisse, non iam ei licuisse per leges Atticas putabimus eandem Cononis hereditatem denuo petere[2]). Cuius rei argumentum non leve mihi videtur esse, quod ne earum quidem rerum ullum testimonium editur.

Hoc addo, quod apud interpretem nullum invenio, mendacia de domus locatione et pecuniae mutuatione, quae orator (§ 44 squ.) exprobat, ab Olympiodoro excogitata videri, ut adversarios redargueret, qui totam certe ad illum hereditatem pertinere negaverant, quod ipse post Cononis mortem bona cum Callistrato partitus esset. Hoc enim eum facturum non fuisse, qui ex asse heredem se esse profiteretur. Quam argumentationem ut

1) Dareste l. l. II, 2.
2) Meier-Schoemann-Lipsius de lite att. p. 612, adn. 350.

defenderet, Olympiodorus dissimulasse videtur bonorum partitionem. Iam quid fuerit, cur Callistratus ea mendacia tacitus ferret, is frustra quaeret, qui ipsum quoque denuo hereditatem petivisse existimaverit. Nam si ipse petitor extitisset, summo opere Olympiodorum confutare, testes editos convincere oportuit, quippe cuius iura vel maxime in dubium vocarentur, si quis Olympiodorum post Cononis mortem bonis omnibus potitum, ipsum concessisse probabat. Et mehercle concessisse putandus est, qui domum conduxit, qui pecunias ab Olympiodoro mutuas sumpsit. Verum si Callistrato in iudicio victo ipsi petere non iam licebat, facile intellegitur, cur Olympiodori vel mendacia adiuverit, qui ab eo si superasset aliquantum impetraturus sibi videretur.

Iam vero viri docti dubii haerent, qua via usus Olympiodorus adversarios in ius vocaverit. Quae tres patebant: *δίκη ψευδομαρτυριῶν, τὴν ἔρημον ἀντιλαχεῖν, πρόσκλησις τῶν ἐπιδεδικασμένων.*[1]) Singula exponere omitto, quia omnis dubitatio inanis esse mihi videtur. Nam sive adversariorum testes quis condemnaverat sive rem in contumaciam iudicatam resciderat, petitione iterata in causis hereditariis certe utique opus fuisse videtur[2]) (*πρόσκλησις*). Quamobrem dubium non est quin Olympiodorus hac actione usus sit, illud quaeritur, num aut *ψευδομαρτυριῶν δίκῃ* aut *ἀντιλήξει* quae dicitur via aperienda fuerit. Qua de re cum orator taceat, certi nihil dici poterit, quamquam eum, cuius *ὑπωμοσία* in iudicio cecidisset, vix credideris in hereditatem ipsam ilico litem intendere potuisse.[3])

Restat ut de pecunia quadam commemorem, quae oratori maxime curae videtur esse, cuius saepissime mentionem facit (§ 19, 20, 34, 35, 37). Erat enim inter servos, qui Olympiodoro obvenerant ex Cononis hereditate, Moschion quidam, qui Cononis senis fiducia abusus aliquantum pecuniae surripuerat. Ac primum quidem drachmae mille, deinde minae septuaginta apud eum inventae sunt. Illarum Olympiodorus ex pacto partem dimidiam Callistrato tradiderat, has, cum idem facere identidem admonitus moratus esset, ita retinuit, ut ne adversariis quidem traderentur, cum Olympiodoro absente Cononis bonis potirentur. Nunc vero Callistratus, cuius oratio plurimum circa eas versatur, dicere videtur si non hereditatis at certe earum minarum septuaginta dimidium ad se pertinere. Quod qua specie sibi vindicet si quaeris, alii alia excogitaverunt, mihi hoc visum est. Supra dixi pactionem initam esse in id tempus, quoad res iudicum sententia discerneretur. Eo tempore se et una quaesituros si quid bonorum lateret et consiliis communibus usuros pacti erant. Iam quoniam pecunia illa reperta est, antequam res ad iudices perveniret, ea de causa ex pactione dimidium poscit, praesertim cum Olympiodorus eam pecuniam ne re iudicata quidem adversariis solverit. Id enim lucri maxime fecisse videntur, qui statim post mortem possessoris in bona invaserant, ut quidquid numerati adesset arriperent atque in suum usum converterent. Nam cum res fere sero diiudicaretur, difficillimum erat demonstrare, quanta pecunia domi fuisset, quantum et a quo surreptum esset. Sic ne ex drachmis sescentis quidem, quas antea Moschione servo extorserant (§ 17), quidquam aut Callistratus aut Olympiodorus reddidisse putandus est. Callistratus certe si reddidisset, quanta usus

1) Cf. Meier-Schoemann-Lipsius p. 612, Rüger p. 19 squ.
2) Cf. Meier-Schoemann-Lipsius p. 973 squ.
3) Quam rationem Rüger p. 23 squ. tuetur.

esset aequitate, praedicare non neglexisset (§ 27). Atque quamquam nunc Olympiodorus, siquidem hereditas integra ei adiudicata est, illas minas septuaginta iure suo possidet[1]), tamen cum olim iniuria arripuisset, Callistratus qui tunc sceleris socius fuerat, nunc pretium sibi vindicare audet. Habes hominem impudentissimum et dignum contumeliis, quas omnes huc usque interpretes in eum iecerunt.

II.

Mantias, Mantithei filius, Thoricius, qui dicendi facultate apud populum Atheniensium valebat, uxorem duxerat Polyarati viri et nobilissimi et ditissimi filiam, quam ante eum Cleomedon Cleonis filius in matrimonio habuerat. Ex qua Mantiae filii duo nati erant, quorum alter puer mortuus est, alter utrique parenti superstes fuit; mater enim non ita multo post diem supremum obiit (XL, 27). Sed cum filius, cui Mantitheo nomen erat, fere adolevisset, adolescens quidam extitit, matre Plangone quadam genitus, qui cum ipse se Mantiae filium esse contenderet, a Mantia petivit, ut sibi filii legitimi iura tribueret. Atque cum Mantias recusavisset, lege in patrem quem dicebat egit, quae causa ut erat privata a magistratu arbitro publico dirimenda tradita est. Mantias autem veritus, ne quis adversariorum, quos multos in republica habebat, ea ulciscendi occasione uteretur, Plangone ipsa reconciliata causam facile sublatum iri ratus, triginta minis promissis effecit, ut illa fide gravissima interposita polliceretur se apud arbitrum testimonium recusaturam. Neque vero promisso stetit, sed ubi primum iusiurandum ad eam delatum est, non solum illum sed etiam filium alterum Pamphilum nomine Mantiae patris esse iuravit. Quo facto Mantias et litem perdidit neque, quoniam ipse iusiurandum mulieri reddiderat, ad iudices provocare licebat. Itaque Apaturiis proximis filios Plangonis in phratorum conventum deductos tabulis inscripsit maiorem Boeoto, minorem Pamphilo nominibus. Atque eos filiorum legitimorum iura adeptos esse inde efficitur, quod Mantia mortuo una cum Mantitheo bonorum paternorum heredes fiunt (XXXIX, 35; XL, 13).

Quaeritur, quae ratio inter Mantiam et Plangonem intercesserit, quid fuerit cur Mantias Plangonis filios in phratorum album inscribere cogeretur, qua de re multa varie viri docti disputaverunt, sed ita plerique, ut rem in medio relinquendam putarent. Atque primum quidem Mantitheus, qui negat Boeotum et Pamphilum Mantiae filios esse (XL, 9, 10, 47), ipse se mendacii convincit, cum aliis locis patrem Plangone usam esse concedit (XL, 8, 9, 27). Neque vero humili loco natam Plangonem existimabit, qui animadverterit (XL, 20, 31) dotem ei tribui centum minarum. Nam etiamsi filii eam dotem ementiti sint, tamen de quavis muliere de plebe ne mendacia quidem eiusmodi confinguntur. Accedit, quod Pamphilus, Plangonis pater, cum moreretur, quinque talenta reipublicae debuisse narratur (XL, 22). Atque tantae pecuniae debitor fortuna aliquando non mediocri ornatus fuisse censendus est. Quid, quod Boeotus Plangonis filius (XL, 39) Cononi Timothei filio viro amplissimo controversiarum arbitrium permissurus est! Quare non iniuria (XXXIX, 32) iactare videtur matris cognatos non inferiores esse Mantiae propinquis.

1) hoc minus recte Rüger 34.

Iam vero quemquam Atheniensem tali re familiari praeditum filiam ad condicionem inhonestam abiecisse persuadere mihi non possum. Atque Plangonem Mantiae a patre sponsam (*ἐγγυητήν*) esse Buermannus[1]) ex eo recte effecisse mihi videtur, quod Mantias cum filios ad phratores deduxisset, ius iurandum dare debebat: *ἦ μὴν ἐξ ἀστῆς καὶ ἐγγυητῆς γυναικὸς εἰσάγειν* (Isaeus VIII, 19). Quid? ne adversarius ipse quidem eam rem negare audet! Audi quaeso hunc locum (XL, 26): *χωρὶς δὲ τούτων ἐνθυμήθητε διὰ τί ἄν ποτε ὁ πατήρ, εἴπερ ἡ μὲν ἐμὴ μήτηρ μὴ ἦν ἐγγυητὴ μηδ' ἠνέγκατο προῖκα, ἡ δὲ τούτων ἠνέγκατο, τούτους μὲν οὐκ ἔφη αὑτοῦ υἱεῖς εἶναι ἐμὲ δὲ καὶ ἐποιεῖτο καὶ ἐπαίδευεν;* Mantitheus negat dotem a Plangone patri allatam esse; qui si Plangonis sponsalia in dubitationem vocare potuisset, verba *ἡ δὲ τούτων* [*ἐγγυητὴ ἦν*] *καὶ ἠνέγκατο* addere non neglexisset. Deinde si Plango non a patre sponsa esset, quomodo filius vel ementiri potuit matrem talento dotatam esse? Et quoniam non dubium est, quin virgo Atheniensis tali dote praedita nulla aliam cum viro vitae communionem inierit nisi matrimonium iustum, Boeotus certe Plangonem matrem i u s t i s n u p t i i s cum Mantia coniunctam dicit.

Deinde Boeotus Plangonis filius se Mantitheo maiorem natu esse vere affirmat (XXXIX,27). Is enim, cum dicit *οὐ μὴν ἰσχυρίζομαι τούτῳ*, concedit et alio loco (XL, 27) Mantiam narrat, et antequam matrem suam duxisset et postquam illa obisset, in Plangonis familiaritatem intrasse. Quare suspiceris Mantiam primum Plangonem Pamphili filiam uxorem habuisse, dein divortio facto Polyarati filiam duxisse.[2]) Cuius divortii quod in orationibus quas legimus mentio nulla fit[3]), non mirum est, siquidem matrimonii dissoluti memoria oratori vel maxime fugienda erat. Mireris Mantiam post mortem uxoris alterius ad Plangonem redisse, magis etiam mireris a muliere repudiata admissum esse, quamquam et illud non raro fieri neque hoc exemplis carere videmus. At cur Mantias, si Boeotus et Pamphilus ex uxore legitima nati erant, filios in phratorum societatem introducere noluit?[4]) At eius quoque rei causa cogitari potest, quam inveniemus, si ad rem aliam aggrediemur, de qua ambigitur, utrum dotem Plangonis Mantias accepisse putandus sit necne.

Scimus enim saepenumero dotem genero non traditam esse, sed a socero retentam usuras peperisse[5]). Atque post mortem Mantiae Boeotus cum a Mantitheo postulavisset, ut sibi et fratri talentum ex hereditate paterna dotis maternae nomine solveretur (XL,31), ab arbitro publico repulsus ad iudices provocare noluit (XL, 17, 19, 30 squ. 42, 55). Haec saepissime ab oratore summa cum fiducia repetuntur et testimoniis confirmantur, ut non facile eum mentitum esse existimes. Quin etiam adversarius cum dicit Mantiam bonis Pamphili publicatis ex aerario publico plus centum minas dotis loco accepisse (XL, 20), ipse dotem maternam Mantiae non esse solutam fatetur, antequam Pamphili bona publica fierent. Neque quod Boeotus postea ex aerario Mantiam pecuniam magnam rettulisse contendit, veri speciem prae se fert. Putes igitur Plangoni a patre, cum Mantiae nuberet, dotem amplam esse constitutam, Mantiam vero ea spe propter Pamphili calamitatem esse fraudatum.

1) Jahn ann. suppl. IX, p. 570 squ.
2) A. Schaefer, Demosthenes III B, p. 219, Zimmermann de nothorum Athenis condicione p. 15.
3) Buermann l. l. p. 577.
4) v. d. Es, de iure familiarum p. 107.
5) Hermann, antiqu. graecae II³ 1, p. 67 adn.

Restat alius locus, de quo adversarii ambigunt, num Mantias Boeoti filii *δεκάτην* celebraverit, quam rem Boeotus testimoniis duobus confirmaverat (XL, 20). Mantitheus (XXXIX, 22 squ.) impugnat, tribus rationibus nisus, primum neminem fuisse diem festum acturum filii, quem non suum arbitraretur, deinde neminem, qui *δεκάτην* celebravisset, postea dissimulaturum fuisse, denique Boeotum, si eo die a Mantia agnitus esset, non in matris tribu Hippothontide sed patris Acamantide puerorum choris fuisse adfuturum. Quam argumentationem quis non videt infirmam esse? Nam quis neget fieri potuisse, ut quis divortio facto una cum uxore puerum quoque infantem repudiaret? Quod si factum erat, Boeoto, cum ad phratores a patre non esset introductus, cum patris tribulibus choros agere sine dubio non licuit. Minoris etiam momenti esse ea videntur, quae Mantitheus in oratione altera § 28 et § 59 profert, ubi testium paucitatem irridet alterumque eorum Timocratem Boeoti fere aequalem esse dicit. Quae cum ita sint, mihi persuasum est Mantitheum iniuria Boeoti *δεκάτην* actam denegare.

Mantias igitur Mantithei filius Plangonem Pamphili filiam et familia ampla honestaque ortam et corporis forma egregiam (XL,27) in matrimonium duxit, ex qua filius nascitur, cui pater die decimo nomen avitum M a n t i t h e u m indit. Sed priusquam is in phratorum conventum deductus tabulis inscriberetur, Pamphilus socer calamitate gravissima obruitur qua re Mantias non solum omni dotis constitutae spe fallitur, sed etiam, quod suspiceris, metuit, ne auctoritas, quam apud populum habebat, aut frangatur aut certe aliquantum imminuatur. Quamobrem homo divitiarum magis et potentiae studiosus quam fidei memor divortio facto coniugem cum puero infanti domo pellit, paullo post uxorem ducit Polyarati filiam aetate iam provectam, quam Cleophon ante in matrimonio habuerat, gente et ditissima et amplissima natam. Filio quem gignit ipsi quoque M a n t i t h e o nomen dat. Atque Mantias, posteaquam Plangonis filium ad phratores introducere coactus est, ne duo Mantithei Mantiae filii Thoricii essent, huic Boeoto nomen tribuit. Sed is cum patre mortuo ipse se demotarum tabulis inscriberet, sibi magis quam fratri minori honorem avitum deberi ratus, non Boeotum, ut pater voluerat, sed pristino nomine Mantitheum se praebet (XXXIX 5, XL, 34). Inde cum de nomine lis orta esset, Mantitheus minor, qui soli sibi nomen avitum vindicabat, quamquam Demosthenes ei orationem scripserat, causa cecidit.*) Quae iudicum sententia argumento est Boeotum Plangonis filium non sine aliquo iure Mantitheum nomen sibi adrogavisse. Iam cum uxor altera diem supremum obisset, in Mantia Plangonis amor renatus est, eaque quamquam iniuriam gravissimam acceperat, paupertate vel etiam victus inopia coartata nescio quomodo ab animo impetravit, ut cum illo in gratiam rediret. Neque tamen Mantias Plangonem in domum suam reducere aut eius filiis iura legitima attribuere voluit, (XL,9) veritus fortasse Polyarati filios. Certe Plango Mantiae fortunis sublevata in omnium rerum abundantia vixisse narratur (XL,51).

Quod superest moneo A. Schaeferum summum virum errasse, cum or. XL § 36 hunc in modum expresserit: Mit Kriegsfahrten hatte Mantitheos sich auch auf eigene Hand abgegeben: wir erfahren, dass sein Stiefbruder ihm vorwarf, er habe in Gemeinschaft mit Ameinias, einem Feinde der Athener, Söldner geworben und diese zu Gunsten des Kammes,

*) XL, 18. Boeckh, tit. naval. Xd 4 squ. p. 88.

des gegenwärtigen Machthabers von Mitylene, verwendet.*) Immo Mantitheus ipse se in bello cum Aminia milites conduxisse, pecunias cum aliunde tum Mytilenis collectas militibus distribuisse fatetur, ut aliquid pro Atheniensibus gereretur; adversarium vero, ut Cammae Mytilenarum tyranni gratiam sibi conciliaret, de ea pecunia, quod a civitate Mytilenaea privatim Mantitheo data esset aeris Mantiae patri publice debiti solutio, tunc litem sibi intendisse. Mantitheus igitur eam pecuniam dicit se a privatis reipublicae causa acceptam in publicum usum contulisse, Boeotus eum pecuniam publice patri debitam a Mytilenaeis exegisse vult. Qui quomodo Cammae tyranno obsecutus sit, cum talia iactaret, non assequor, neque enim video quid Cammae interfuerit, utrum ea pecunia Mantitheo Atheniensium nomine a privatis an a civitate Mytilenaea privatim soluta esset. Oratorem igitur tyranni nomine, quod Atheniensibus in odio erat, abusum esse crediderim, ut adversarium calumniaretur.

Neque vero cum Schaefero existimem Mantitheum proprio Marte cum Aminia milites et pecuniam collegisse, sed oratoris verba *ὅτι ἐγὼ στρατευόμενος καὶ μετὰ Ἀμεινίου ξενολογήσας ἄλλοθέν τε χρήματα εὐπορήσας καὶ ἐκ Μυτιλήνης .... ἀνήλωσα εἰς τοὺς στρατιώτας* docere videntur Mantitheum reipublicae mandato eas res gessisse. Et quod pecunia non a civitate Mytilenaea sed a privatis suppeditata dicitur, Mytilenis respublica libera iam eversa videtur, id quod paullo ante annum 351 factum esse accepimus.**) Quare quoniam iam anno 347 ibi imperium populare restitutum scimus, Mantitheum eam rem gessisse putes inter annos 351 et 349. Verum eodem fere tempore legimus eum taxiarchum ad bellum Euboicum esse profectum (XXXIX, 16): *φέρε, εἰ δὲ δίκην ἀστρατείας φεύγοι, χορεύοι δὲ ὅταν στρατεύεσθαι δέῃ; καὶ γὰρ νῦν, ὅτε εἰς Ταμύνας παρῆλθον οἱ ἄλλοι, ἐνθάδε τοὺς χόας ἄγων ἀπελείφθη καὶ τοῖς Διονυσίοις καταμείνας ἐχόρευεν, ὡς ἅπαντες ἑωρᾶτε οἱ ἐπιδημοῦντες. ἀπελθόντων δ' ἐξ Εὐβοίας τῶν στρατιωτῶν λιποταξίου προσεκλήθη, κἀγὼ ταξιαρχῶν τῆς φυλῆς ἠναγκαζόμην κατὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐμαυτοῦ πατρόθεν δέχεσθαι τὴν λῆξιν.* Sic certe volunt interpretes; locum integrum adscripsi, quod haec verba non esse eius qui ei bello interfuerit persuasum habeo. Quid? qui ipse taxiarchus apud Tamynas tribulibus praefuerit, eum tu existimas dicere: *ὅτε εἰς Ταμύνας παρῆλθον οἱ ἄλλοι* et *ἀπελθόντων δ' ἐξ Εὐβοίας τῶν στρατιωτῶν*? Ego, quoniam eos qui bellis interfuerunt gloriari potius de rebus suis quam tacere scio, Mantitheum suspicor, cum taxiarchus creatus esset, non cum exercitu in Euboeam exisse sed cum Aminia in insulas missum esse, qui milites et pecunias cogeret.

III.

Theocrines Atheniensis, qui et accusationibus et delationibus quaestum faciebat, Epicharis cuiusdam patrem *παρανόμων* accusatum decem talentis multaverat, quae pecunia, cum in tempore soluta non esset, duplicata reum omni salutis spe deiecerat. Itaque ut adversarium victorem ulcisceretur, quoniam ipsi in iudicio agere non iam licebat, filium adulescentulum hortatus est, ut Theocrinem peteret. Verum neque poena levis tanto dolori

*) A. Schaefer, Demosthenes III B p. 223.

**) A. Schaefer. Demosthenes I [2] p. 480, III B p. 224.

satisfacere videbatur, neque homo versutus accusandi facile locum praebebat. Tandem quaerentibus occasio haec oblata est. Theocrines Miconem mercatorem per *φάσιν* in ius vocaverat, quod leges emporii violasset, sed cum causae cognoscendae dies venisset, actione destiterat, cui rei mille drachmarum poena legibus constituta erat. Neque vero magistratus, qui quaestioni praeerant, eam multam ad aerarii quaestores detulerant et Theocrines novas interim accusationes instituebat. Qua re Epichares utitur: Theocrinem aerarii debitorem iura vetita sibi adrogasse, quod alios in ius vocasset, id quod poena gravissima legibus interdictum esset. Quodsi Theocrines se esse debitorem publicum negaret, ut qui quaestorum tabulis non esset inscriptus, id nihili esse, legem enim disertis verbis praescribere: *ὀφείλειν ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας, ἀφ' ἧς ἂν ὄφλῃ ἢ παραβῇ τὸν νόμον ἢ τὸ ψήφισμα.* Itaque Theocrinem ex eo die pecuniam aerario debere, quo Miconis causam dereliquisset, neque ei alios reos facere licuisse.

Haec est summa orationis in Theocrinem scriptae (LVIII), omnesque qui de ea egerunt causam ratione iusta niti censuere; imprimis Boeckh Oec. civ. I [2], 509 legem quam supra laudavi optime explicavit ita, ut si aut de delicto non constaret aut poena non esset definita, iudicum sententiam opus fuisse, sin autem neque de delicto neque de poenae magnitudine dubitatio esset, eum qui commisisset ipso delicto debitorem aerarii fieri doceret. Quam doctrinam nuper P. Trenkel in dubium vocavit (Jahn. ann. 137, 473 squ.), cum discrimen illud delictorum, ut aut dubia aut certa essent, a legibus Atticis abhorrere diceret. Oratorem vero pravis artibus usum legis verba male interpretatum esse, quae longe aliud praescriberent.

Sed qui tale quid probaturus est, ei ante omnia explicandum videtur, quid tandem lex re vera voluerit, a quo sensu orator verba callide detorserit. Id vero Trenkel non praestitit, nam quae de vera legis significatione disputat obscuriora sunt, atque ipse, quid legis verba sibi velint, fatetur suspicari magis licere quam interpretari. Iam vero oratori testis gravissima existit lex Timocrateae § 22: *ἐὰν δ' οἱ πρυτάνεις μὴ ποιῶσι κατὰ τὰ γεγραμμένα τὴν ἐκκλησίαν ἢ οἱ πρόεδροι μὴ χρηματίσωσι κατὰ τὰ γεγραμμένα, ὀφείλειν τῶν μὲν πρυτάνεων ἕκαστον χιλίας δραχμὰς ἱερὰς τῇ Ἀθηνᾷ, τῶν δὲ προέδρων ἕκαστος ὀφειλέτω μυρίας δραχμὰς ἱερὰς τῇ Ἀθηνᾷ· καὶ ἔνδειξις αὐτῶν ἔστω πρὸς τοὺς θεσμοθέτας, καθάπερ ἐάν τις ἄρχῃ ὀφείλων τῷ δημοσίῳ.* Quae lex quid vult aliud nisi comitiorum antistites, si mandata violarint, ipso delicto sine iudicum sententia debitores esse publicos? Quid? hac re nonne demonstratur legibus Atticis distingui inter delicta dubia et aperta, quae iudicio non indigeant.

Neque Trenkel recte legem eam exprimit, cum dicit: „Wortgetreuer scheint mir die Uebersetzung: Endeixis“ (n. soll stattfinden) „wie gegen Staatsschuldner, d. h. das strenge Verfahren sowohl wie die schwere Strafe, welche diesen drohten, sollen auch die Prytanen und Proedroi treffen.“ Notum enim est *ἔνδειξιν* non esse quamlibet quaestionem severam, sed adhiberi adversus eos, qui quamquam legibus a quibusdam vel locis vel rebus arceantur, non abstineant. (Harp. s. v.) Itaque lex iubet antistites, si peccaverint, debitores esse et — nisi statim aut se abdicaverint aut solverint, quarum rerum neutram facturos verisimile erat — eadem lege teneri, qua magistratus, qui aerario debeant.

At aliis locis, ubi eandem formulam expectaveris, non extat. Tales enim locos tres Trenkel adhibuit: CIA I. 77, 18, Boeckh, tit. nav. p. 466 et 537 squ. At lege modo Cephisophontis populiscitum (Tit. nav. 457 squ. = CIA II, 809). Ibi multa varie mandantur ad expeditionem in Hadriam parandam, tum pergitur in hunc modum: ἐὰν δέ τις μὴ ποιήσει, οἷς ἕκαστα προστέτακται, ἢ ἄ ρ χ ω ν ἢ ἰ δ ι ώ τ η ς, κατὰ τόδε τὸ ψήφισμα, ὀφειλέτω ὁ μὴ ποιήσας μυρίας δραχμὰς ἱερὰς τῇ Ἀθηνᾷ, καὶ ὁ εὔθυνος καὶ οἱ πάρεδροι ἐπάναγκες αὐτῶν καταγιγνωσκόντων ἢ αὐτοὶ ὀφειλόντων. Quid? haec dici poterunt delicta certa non dubia, in quibus iudicio non opus sit? Minime! Locus alter (Tit. nav. 537) est senatusconsultum, non lex aut populiscitum, unde facile explicatur, cur ἐνδείξεως mentio absit. De tertio loco, quia mutilus est, accurate iudicari nequit.

Deinde Trenkel hoc genus debitorum abesse dicit a Patroclidis populiscito anni 403 (Andoc. I, 77) neque ab Andocide commemorari, cum de debitorum generibus disputaret. Atque populisciti verba haec sunt: περὶ δὲ τῶν ἐπιγεγραμμένων εἰς τοὺς πράκτορας ἢ τοὺς ταμίας τῆς θεοῦ καὶ τῶν ἄλλων θεῶν ἢ τὸν βασιλέα, ἢ εἴ τις μὴ ἐξεγράφη, μέχρι τῆς ἐξελθούσης βουλῆς, ἐφ' ἧς Καλλίας ἦρχεν, ὅσοι ἄτιμοι ἦσαν ἢ ὀφείλοντες ..... ἐξαλεῖψαι. In his Trenkel p. 479 vocem ἐξεγράφη interpretatur: „inscriptus est", alii aut ἐπεγράφη aut ἐνεγράφη restitui iusserunt. Quodsi ita est, nonne hoc genus εἴ τις μὴ ἐξεγράφη, ὅσοι ἄτιμοι ἦσαν ἢ ὀφείλοντες eos complectitur, qui ipso delicto debitores facti tabulis non inscripti sunt, quae est Theocrinis condicio ex accusatoris sententia?

Quae cum ita sint, Boeckhii de hac lege doctrina mihi a Trenkelio nequaquam refutata videtur. Unum hoc concedo oratorem in Theocrine accusando variis uti ambagibus, ut ipsum iuri suo diffidere suspiceris. Nam initio verba modica adhibet, velut § 6: φημὶ δὴ κατὰ ταύτην τὴν ἔνδειξιν ἔνοχον εἶναι Θεοκρίνην τῷ φήναντα Μίκωνα Χολλείδην μὴ ἐπεξελθεῖν, ἀλλ' ἀργύριον λαβόντα ἀποδόσθαι τὸ πρᾶγμα. § 10 ὅτι δ'οὐ ταῖς χιλίαις μόνον ἔνοχός ἐστι. § 12 ἀδικεῖ πάντας ὑμᾶς καὶ δικαίως ὀφείλει τὰς χιλίας. Tum § 14 — 38 varie incusat Theocrinem de rebus, quae ad hanc causam non pertinent; § 45 demum Theocrinem insimulat, quod, quamquam aerario pecuniam debeat, alios reos facere ausus sit. Quam rem cur orator tam diu reticuerit, ignoro; existimaveris vero causam, qualis hic agitur, ut quis, quod legem quandam violasset, nulla iudicum sententia debitor publicus diceretur, vel Athenis insolitam fuisse. Atque id orator ipse concedere videtur, cum adversarium r e f e l l i t dicentem neminem nisi tabulis inscriptum aerario debere, id quod nemo praetendere poterat, si saepius Athenis accusatores causis similibus vicissent. Dixeris eam legem, quae iuberet civem nonnunquam ipso delicto debitorem publicum fieri, latam magis ad terrendos hominum effrenatorum animos, quam strenue adhibitam esse; tum vero oratorem exacerbatum, cuius non solum fortunae, sed etiam honos et dignitas eversa essent, ut hominem inimicissimum graviter feriret, quem petere aliter non potuisset, ad legem quasi obsoletam confugisse.*)

Quod superest moneo eum locum, quo orator ipse legem interpretatur, a Trenkelio minus recte intellegi § 49: ὥσπερ ὑμᾶς ἀγνοήσοντας τὸν νόμον, ὃς ὀφείλειν κελεύει ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας, ἀφ' ἧς ἂν ὄφλῃ ἢ παραβῇ τὸν νόμον ἢ τὸ ψήφισμα, ἢ οὐ πᾶσι δῆλον ὂν ὅτι πολλαχῶς καὶ ὀφείλουσι τῷ δημοσίῳ καὶ ἐκτίνουσιν οἱ βουλόμενοι τοῖς νόμοις πείθεσθαι, καὶ τοῦτ' ἐξ αὐτοῦ τοῦ νόμου δῆλον. Ad haec Trenkel p. 474: „Wenn von

*) cf. Meier-Schoemann-Lipsius de lite att. p. 915, Rohdewald progr. Burgsteinfurt. 1878 p. 11.

Staatsschuldnern gesagt wird ὀφείλουσι τῷ δημοσίῳ, so ist das einfach Tautologie; um überhaupt einen Sinn zu erzielen, muss dafür geschrieben werden ἀφίστανται τῶν δημοσίων. Aber sonderbar bleibt, dass der Redner nur zu behaupten wagt, das fragliche Gesetz werde o f t befolgt." Sed πολλαχῶς nequaquam valet idem atque πολλάκις, sed est varie vel multifariam. Atque orator: non ista una, inquit, quam dicis ratione, ut tabulis aerarii inscribantur, sed multifariam, qui legibus obtemperare volunt, debitores publici fiunt et debita solvunt. Quod qui probaverit, concedet correctione haec verba non indigere.

§ 18: Πολύ γ' ἄν, ὦ ἄ Ἀ., Λεωντίδας τοὺς ἀναγκάσαντας ἀποδοῦναι Θεοκρίνην τὰς ἑπτὰ μνᾶς ἐπῃνέσατ' ἂν μᾶλλον ἢ τοῦτον. Haec ab A. Schaefero (III B p. 271) egregie emendata sunt: Λεωντίδαι ἡμᾶς τοὺς ἀναγκάσαντας . . . . ἐπῃνέσειαν μᾶλλον ἢ τοῦτον. Sed vir summus errore aperto scripsit ἐπῃνέσειαν. Mihi quod revera Scironides in Leontidarum decreto Theocrinem laudavisse putandus est, rectius scribi videtur ἐπῄνεσαν, quod vel propius a librorum scriptura abest. Neque verum est, quod Rohdewald l. l. p. 27 Schaefero opposuit, Epicharis operam minoris esse, quam ut talem laudem sibi sumeret. Nam in lectione tradita propterea offendimus, quod Atheniensium populus vel iudices Theocrinem laudasse dicuntur, ad quos ea res nullo modo pertinebat. Sed decretum quod recitatur a tribulibus suffragante Scironide profectum est, qui Theocrinem avita debita solvere paratum praedicare poterant, se ipsos extollere laudibus non potuerunt. Et Rohdewald ipse fatetur Epicharem operae suae, quod Theocrines solvere coactus sit, aliquantum tribuere.

§ 32 in his verbis: προσκαλεσάμενος τὸν Πολύευκτον ἀποφέρει γραφὴν κατ' αὐτοῦ κακώσεως πρὸς τὸν ἄρχοντα καὶ δίδωσι πρὸς τὴν λῆξιν Μνησαρχίδῃ τῷ παρέδρῳ· λαβὼν δὲ τὰς τριακοσίας δραχμὰς παρὰ τοῦ Πολυεύκτου . . . . ἀπηλλάγη articulum miror, qui τριακοσίας δραχμὰς antecedit. Nam quamquam interdum Graeci numeralibus articulos addunt, ubi lingua vernacula aspernatur, nullum tamen locum repperi, qui nostrum explicaverit. Ut enim omittam notissima illa ἱππεῖς εἰς τοὺς τετρακισχιλίους συνελέγοντο et Μήδων μὲν ἱππεῖς πλείους τῶν μυρίων, de quibus Rehdantz ad Xen. An. VII, 7, 35 egit, habes articulum in his Plat. Resp. V, p. 460 E ξυνδοκεῖ μέτριος χρόνος ἀκμῆς τὰ εἴκοσι ἔτη γυναικί, ἀνδρὶ δὲ τὰ τριάκοντα, cf. Krüger, gramm. graec. 50, 2. 9. Xen. Cyr. I, 2. 13: ἐπειδὰν δὲ τὰ πέντε καὶ εἴκοσιν ἔτη διατελέσωσιν, εἴησαν ἂν οὗτοι πλεῖόν τι γεγονότες ἢ τὰ πεντήκοντα ἔτη ἀπὸ γενεᾶς, in quibus articulus mihi sensu distributivo usurpatus videtur, ut cuique feminae, cuique viro idem iuventutis terminus tribueretur, cf. Xen. An. V, 4. 11; Cyr. VI, 1. 54; Krüger 50. 2. 10.*) Iamque apud Kühnerum gramm. gr. II p. 550 locum nostri simillimum mihi deprehendisse videbar Thuc. IV, 2 Ἀθηναῖοι τὰς τεσσαράκοντα ναῦς ἐς Σικελίαν ἀπέστειλαν, cui vir doctus addit „Gesamtbetrag, 40 Schiffe in allem", cum ibi articulum legi animadverti, quod eaedem naves paullo ante III, 115 commemoratae erant, itemque IV, 8 ναῦς σφῶν τὰς ἑξήκοντα, quod Kühner ibidem apposuit, spectare ad IV, 2 Πελοποννησίων αὐτόσε νῆες ἑξήκοντα παρεπεπλεύκεσαν. Quae cum ita sint, loco nostro, cum explicare articulum nequeam, legere malim δέ τινας τριακοσίας δραχμάς, quod cum contemptu quodam dictum existimem cf. XLVIII, 17 καὶ ἀποδίδωσι περὶ ἑξακοσίας τινὰς δραχμάς.

*) Minus recte Rehdantz l. l. „mit Bestimmtheit".